

Житомирський національний агроекологічний університет

ВПЛИВ ПРОВАЙДИНГУ ІННОВАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми

Перспективи розвитку аграрного виробництва на наступні десятиліття все частіше пов'язуються з інноваційною моделлю розвитку аграрних підприємств. Переорієнтація на інноваційний розвиток зумовлюється багатьма чинниками: зростаючим інтелектуальним потенціалом суспільства, покращенням рівня фінансування наукових досліджень і розробок, формуванням системи менеджменту в галузі трансферу результатів науково-дослідних робіт агроформуванням і розвитком повноцінного ринку науково-технічної продукції та відповідної його інфраструктури. Відповідно до Стратегії інноваційного розвитку України Урядом на 2010-2020 роки ставиться мета створити умови для розвитку інноваційної інфраструктури в Україні, створення інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів інноваційного розвитку і трансферу технологій, інших організаційних форм інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності, які поєднують науку, виробництво і бізнес. Незважаючи на значну увагу з боку держави до становлення інноваційної інфраструктури в Україні в цілому, її специфічні особливості в аграрному секторі економіки залишаються недостатньо дослідженими. У нинішніх умовах формування інфраструктури ринку інноваційної продукції для агропромислового виробництва має здійснюватись на засадах інноваційного провайдингу, що передбачає поєднання наукового, виробничого й бізнесового потенціалів аграрної сфери економіки.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Питанням теорії та практики інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України присвятили свої праці В.Я. Амбросов, Л.В. Білозір, М.В. Зубець, М.Ф. Кропивко, В.П. Ситник, В.М. Трегобчук, В.Г. Чабан, Т.М. Червінська та ін. Наукові основи, методологічні, управлінські, економічні та

правові аспекти інноваційного провайдингу висвітлено в наукових працях С.А. Володіна. Проте недостатньо дослідженими залишаються питання розвитку провайдингу інновацій у сфері аграрного виробництва та його ролі у формуванні інноваційної інфраструктури агроформувань. Це зумовило необхідність проведення окремого дослідження.

Об'єкти та методика дослідження

Об'єктом дослідження є вплив інноваційного провайдингу на формування та розвиток інноваційної інфраструктури аграрних підприємств. Вивчення даного питання ґрунтується на використанні специфічних методів та прийомів економічного дослідження. Базою дослідження є системний підхід до процесу створення інноваційної інфраструктури агроформувань. Метод аналізу і синтезу було використано для ідентифікації проблем розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств та визначенні шляхів їх вирішення.

Результати досліджень

Аналіз численних наукових праць вчених-економістів, присвячених становленню інноваційної інфраструктури, свідчить про різноманітність підходів щодо тлумачення цього поняття. Досить широко трактується перш за все термін «інфраструктура» як комплекс галузей сфери обслуговування, що забезпечують загальні умови функціонування та життєдіяльності людей [1, с. 370]. Проте всіх авторів об'єднує думка про те, що для функціонування і розвитку будь-яких економічних систем, в тому числі інноваційних, потрібні сполучні ланки (інфраструктура), що дають змогу підтримувати зв'язок між її головними складовими.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційна інфраструктура визначається як сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) [2]. Вивчення існуючих наукових розробок з питань розвитку інноваційної інфраструктури дає змогу

стверджувати, що попри незаперечний вплив цих організацій на розвиток інноваційної діяльності, їх коло є набагато більшим. Це знаходить своє відображення в наступних визначеннях поняття «інноваційна інфраструктура», яка розглядається як:

1. система підприємств, фірм, установ, служб, інших формувань, зокрема торговельних, до яких належать біржі, банки, аукціони інформації, посередницькі служби, які разом з іншими формуваннями (кредитно-фінансові, страхові, постачальницькі, транспортні тощо) мають обслуговувати ринковий товарообмін, сприяти прискореному використанню інноваційної продукції, взаємодії і узгодженню інтересів продавців і покупців інноваційної продукції, забезпечувати його надійність, стабільність, прозорість [3, с. 139];
2. організаційну, матеріальну, фінансово-кредитну, інформаційну базу для створення умов, що сприяють ефективній акумуляції та розподілу коштів, наданню послуг для розвитку інноваційної діяльності, технологічного трансферу, комерціалізації науково-технічної продукції в умовах підвищеного ризику [4, с. 92].
3. сукупність підприємств, організацій, установ, їхніх об'єднань, асоціацій (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, організаційні, освітні тощо) будь-якої форми власності, що виконують функції обслуговування та сприяння інноваційним процесам при трансфері технологій [5, с. 11];

Проведений аналіз сучасних підходів свідчить про еволюцію наукових досліджень у цій сфері, а також відсутність єдиної думки щодо поняття інноваційна інфраструктура.

На нинішньому етапі розвитку економіки України необхідно підвищити вплив аграрної науки на ефективність аграрного виробництва за рахунок її органічного включення в єдиний організаційно-економічний механізм ринкового господарювання. Тому постала потреба у формуванні розвинутої

інфраструктури ринку інновацій в АПК. Побудова розвинутої інноваційної інфраструктури в першу чергу передбачає швидку передачу результатів наукових досліджень, що володіють комерційним потенціалом, у сферу агробізнесу. В цьому контексті слід розглядати інноваційну інфраструктуру як сукупність економічних суб'єктів, ресурсів та засобів, за допомогою яких має здійснюватись впровадження технологій та знань у сільськогосподарський оборот. Таким чином, ціллю функціонування інноваційної інфраструктури аграрного ринку є сприяння розвитку інноваційного агробізнесу, а в кінцевому результаті – економіки, яка заснована на знаннях.

Слід підкреслити, що інститути інноваційної інфраструктури в нашій країні продовжують формуватись і вдосконалюватись. До складу інфраструктури ринку інноваційної продукції мають входити елементи, що виконують функції щодо реалізації основних напрямів інноваційної діяльності та прискорення процесу перетворення наукових знань на товар. Найважливіші серед них подано на схемі 1. Таким чином, бачимо, що до складу інноваційної інфраструктури належать як суб'єкти, які розробляють інноваційний продукт так і ті, які обслуговують процес впровадження інновацій.

На сьогодні існує проблема фрагментарності інноваційної інфраструктури, оскільки більшість її інститутів створені, але не підтримують інноваційний процес протягом всього циклу генерації, комерціалізації та впровадження інновацій. В зв'язку з цим для посилення взаємозв'язку суб'єктів інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності необхідним є створення і розвиток підприємницької інтегрованої з наукою інноваційно-венчурної інфраструктури на основі інноваційного провайдингу. Термін «провайдинг» (від англ. to provide – надавати, забезпечувати, постачати) означає безперервний процес надання (передачі) товарів, робіт, послуг, знань учасниками ринкових відносин через реалізацію на ринку предмета своїх прагматичних інтересів з метою отримання прибутку [7, с. 19].

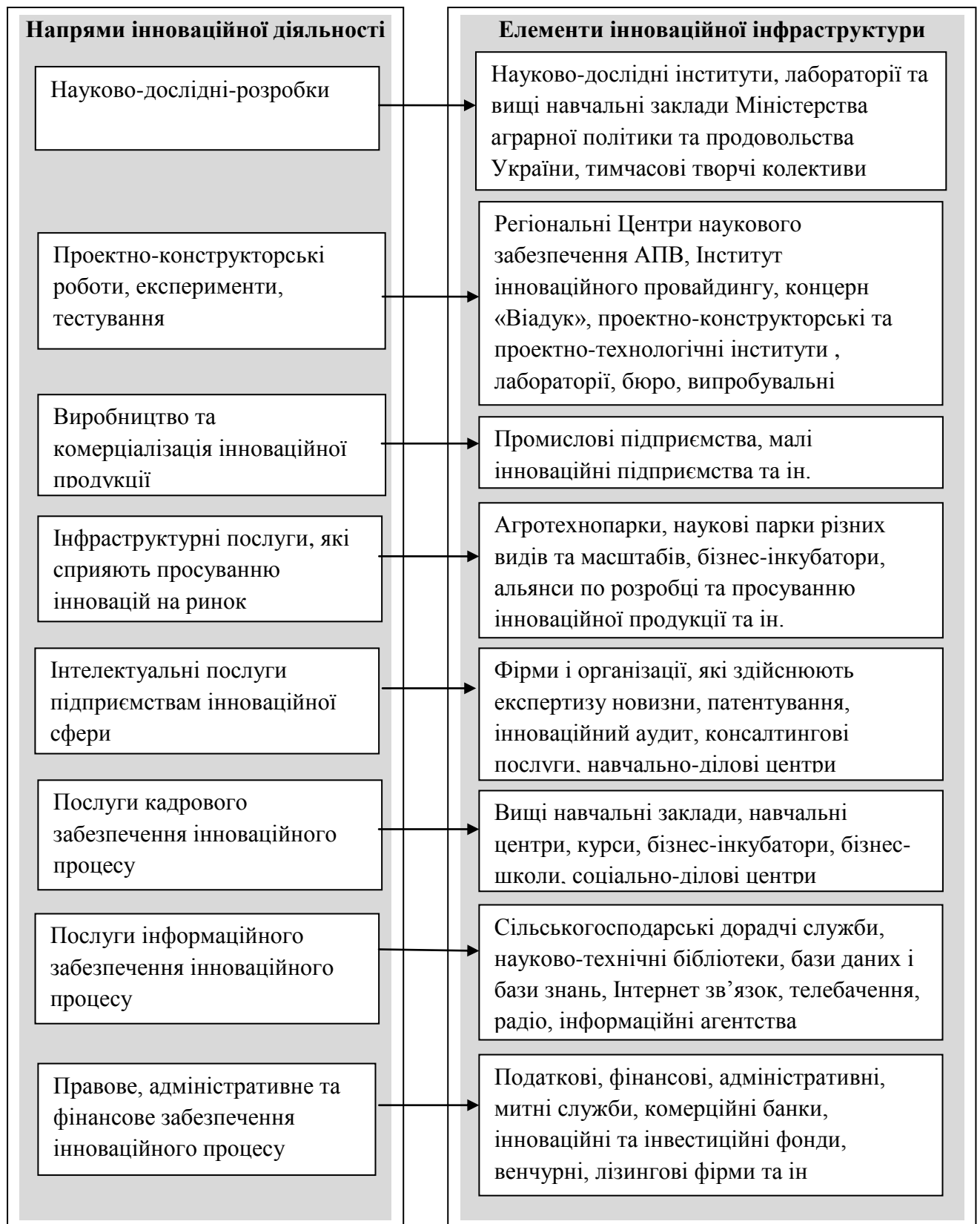

Схема 1. Основні елементи інноваційної інфраструктури та їх внесок у розвиток інноваційного процесу

Джерело: адаптовано [6].

У наукових публікаціях під «інноваційним провайдингом» розуміють комплексний цілісний процес формування, втілення в життя та подальшого супроводу системи заходів зі створення та просування на ринок нових товарів чи послуг, чия конкурентоспроможність гарантується на використанні нових наукових знань та прикладних розробок – наукоємних продуктів та послуг» [8, с. 87]. Поняття інноваційного провайдингу є ширшим, ніж інноваційної діяльності, оскільки він має на меті активне формування ринку інновацій та отримання прибутку при використанні інновацій як товару. Інноваційний провайдер (термін «провайдер» виник із практики мережі Інтернет) повинен надати належну допомогу власнику наукової розробки увійти в підприємницьке середовище. Він здійснює інвестування та підприємницький супровід інновацій в реальну економіку держави. При цьому, якщо інноваційний провайдер не сприятиме залученню у галузь фінансових ресурсів, він виступатиме в інноваційній системі тільки як посередник. Саме цим процес інноваційного провайдингу відрізняється від сільськогосподарського дорадництва. Адже на відміну сільськогосподарського дорадника провайдер самостійно розробляє нову модель бізнесу, залучає необхідні для неї ресурси, піклується про просування продукції на ринок, одержує інноваційну ренту і розподіляє прибуток між усіма учасниками інноваційного бізнес-процесу, з якими він взаємодіє на договірній основі.

За таких умов ключовим моментом розвитку інноваційної інфраструктури аграрного ринку є формування підприємницького сектору за участю інноваційних бізнес-провайдерів. Структуру аграрного ринку інноваційної продукції на основі інноваційного провайдингу можна представити (рис. 1) як поєднання сфер державного регулювання, аграрного виробництва, науки та агробізнесу, які підтримують інноваційний процес на всіх стадіях науково-технічних досліджень і розробок, дослідно-експериментального випробування та інноваційно-венчурного супроводу до кінцевого споживача. Провідну роль в даній структурі мають відігравати спеціалізовані малі та середні інноваційні

підприємства, основною функцією яких є доведення наукових досліджень та розробок, яких потребує ринок, до готового продукту (технології), а також його апробація з подальшою передачею у великомасштабне виробництво.

Рис. 1. Структура аграрного ринку інноваційної продукції на основі інноваційного провайдингу

Джерело: адаптовано [9]

Затверджена в Українській академії аграрних наук Програма інноваційного провайдингу передбачає створення регіональних агротехнокластерів з виробництва сільськогосподарської продукції, а також іншої високоякісної продукції за передовими технологіями з інвестиційним забезпеченням. Інститутом інноваційного провайдингу розроблені спільні програми на прикладі мережі Академії, програми підприємницької мережі концерну «Віадук» та Агротехнополісу, який зареєстровано Академією. Для регіонів Програма передбачає визначення провайдерів-виконавців програми,

які на основі договорів з уповноваженими НААНУ та обласним керівництвом забезпечують реалізацію інноваційно-інвестиційних бізнес-процесів. Проте така модель співпраці науки, влади та інноваційного бізнесу на практиці не реалізована.

Отже, найбільш прийнятним для регіонів способом активізації інноваційної діяльності, на нашу думку, є наукова співпраця науково-дослідних установ, вищих учбових закладів та інших інноваційних інституцій із виробничими структурами, поширення освітньої-консультативної діяльності в сферах малого і середнього інноваційного бізнесу, забезпечення наукового супроводу при виконанні інноваційних проектів, реалізація науково-технічних програм із комерціалізації наукових розробок на основі інноваційного провайдингу. Однією з найефективніших форм реалізації даних програм є створення наукових парків, агротехнопарків та бізне-інкубаторів. Саме ці структури слугували основою «економічного дива» в Японії, Китаї та Індії. Дані інноваційні структури необхідно створювати і в аграрній сфері, що надасть агробізнесу поштовх до інноваційного розвитку.

Потреба у створенні таких інноваційних структур викликана підвищеним ступенем ризикованості сільськогосподарського виробництва як об'єкта інвестування. Так, в умовах кризи погіршення фінансового стану аграрних підприємств спричинює складність у залученні приватних інвестицій, які є основою для інноваційних зрушень в аграрному секторі, у зв'язку з чим частка сільського господарства в структурі інвестицій в основний капітал в порівнянні з іншими галузями зменшується. Динаміка інвестицій в основний капітал сільського господарства Житомирської області подана в табл.1 (тис. грн.).

Динаміка інвестицій в основний капітал сільського господарства
Житомирської області

Показники	2001 р.	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. в % до 2001р.; рази
Загальні обсяги інвестицій в основний капітал за всіма видами економічної діяльності, млн. грн.	326405	1135534	2442078	3645736	2298436	у 7,0 рази більше
Інвестиції в основний капітал сільського господарства, мисливства та пов'язаних з ними послуг, млн. грн.	48523	91703	149282	320867	139814	у 2,9 рази більше
Частка сільського господарства в структурі інвестицій в основний капітал, %	14,9	8,1	6,1	8,8	6,1	-8,8 п.п

Джерело: розраховано за даними Держкомстату України [10].

При створенні агроінноваційних структур необхідно враховувати науковий потенціал, напрацьований ученими університетів й ринкові потреби виробництва того чи іншого продукту у регіоні розміщення агроформувань. Так, у 2009 році в Житомирській області серед 44 виконаних наукових робіт найбільше досліджень і розробок, які мають інноваційну спрямованість, здійснено у галузі сільськогосподарських наук – 30, або 68,2% від загальної кількості [11]. Існує необхідність створення диверсифікованої агроінноваційної структури на базі Житомирського національного агроекологічного університету.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведене дослідження щодо впливу провайдингу інновацій на формування інноваційної інфраструктури аграрних підприємств дає підстави стверджувати, що на сьогодні застосування інноваційного провайдингу дає

можливість нівелювати проблему фрагментарності інфраструктури ринку інноваційної продукції. В умовах ринкової економіки інноваційний провайдинг є тим засобом, з допомогою якого інноваційна інфраструктура дасть найбільший синергетичний ефект при умові співпраці держави, науки, аграрного виробництва і бізнесу.

Для аграрної сфери України розвиток інноваційного провайдингу передусім пов'язаний зі створенням агроінноваційних структур у формі агротехнопарків, наукових парків, бізнес-інкубаторів. Подальші дослідження насамперед мають бути пов'язані з пошуком шляхів удосконалення механізму інноваційного провайдингу аграрних підприємств та отримання переваг від його застосування суб'єктами господарювання.

Література

1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник /А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. –1072 с.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Білозор Л.В. Формування і розвиток інфраструктури ринку інноваційної продукції в аграрній сфері / Л.В. Білозор// Економіка АПК. – 2005. – №11. – С. 137-142.
4. Чабан В.Г. Проблеми розвитку інноваційної інфраструктури / В.Г. Чабан//Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №6 (61). – С. 92-96
5. Кропивко М.Ф., Орлова Т.С. Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використання потенціалу аграрної науки /М.Ф. Кропивко, Т.С. Орлова // Економіка АПК. – 2007. – №7. – С. 11-18.
6. Юрченко Л.А. Зарубіжний досвід формування інноваційної інфраструктури // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_etei/2007_4/zbirnuk_ETEI_07_403.pdf
7. Володін С.А. Інноваційний розвиток аграрної науки: [Монографія]. – К.: МАУП, 2006. – 400 с.: іл. – Бібліогр.: с. 365-389.
8. Володін С. Інноваційні провайдери – продуценти наукоємного ринку / С. Володін // Економіст. – 2005. – №5. – С. 84-87.
9. Володін С.А. Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2007. – 384 с.: іл. – Бібліогр.: с. 359-380.
10. Статистичний щорічник Житомирської області за 2009 р. / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики в Житомирській області: за ред. Л.О. Рижкової. – Житомир, 2010. – С. 279.
11. Наукова та інноваційна діяльність в Житомирській області. Статистичний збірник. / Т.М. Бульчак. – Житомир: Головне управління статистики в Житомирській області, 2010. - 130 с.